

מנחם (מיעטעק) אונגר

1929-1948

תרפ"ט - תש"ח

אלבום זה הוא חלק מתכנית ההנצחה הארצית, מיזם חברתי וערכי, אשר במסגרתו בני נוער פוגשים משפחה שכולה, לומדים ושומעים על יקיר ליבן ומכינים אלבום הנצחה.

התלמידים המשתתפים בתכנית זו, מבצעים את פעילותם במסגרת תוכנית מעורבות חברתית. התלמידים מלווים בכל שלבי הפעילות על-ידי פרחי הוראה מהמכללות האקדמיות לחינוך.

תכנית זו נעשית בשיתוף הגופים הבאים:
אגף בכיר הכשרה והתמתחות עובדי הוראה, משרד החינוך.
ארגון יד לבנים
אולפנת אור תורה אוריה
ומכללת הרצוג.

כתיבה ועריכה התלמידה: אביבה דיין מאולפנת אור תורה אוריה
לווי והנחייה פרח ההוראה: שרה פרידמן ממכללת הרצוג.

אלבום זה מקודש לזכרו של

מנחם (מיטעק) אונגר

נפל ביום ט' באייר תש"ח

בן 19 בנופלו.

מנחם הינו חלל "נצר אחרון" -

ניצול שואה

שנותר שריד אחרון ממשפחתו הגרעינית.

עלה לארץ ב-1946 ונפל במלחמת

העצמאות

בעת הגנה על הארץ.

יהי זכרו ברוך

"קורות הארץ הזאת חקוקות

באנדרטאות העץ, האבן והברזל.

אנשי הארץ המיוסרת הזאת עוצרים

לידן – ושואלים.

הרבה כוח טמון בשאלות הללו,

בסקרנות לדעת, ללמוד ולזכור."

יצחק רבין

ילדות

מנחם, בנם של טובה (טאובה) ואריה-לייב, נולד
ביום כ"א בכסלו תר"ץ (23.12.1929) בוורשה
בירת פולין. גדל והתחנך בוורשה.

ורשה, בירתה של יהדות פולין, היוותה גם מרכז
חשוב של יהודי העולם בכלל. ערב מלחמת
העולם השנייה חיו בה כ-375,000 יהודים אשר
נהנו מתנופה תרבותית, חינוכית, דתית ופוליטית,
קיימו מוסדות סעד והוציאו לאור עיתונים
וספרים. רבים מהם עסקו במלאכה ובתעשייה,
במסחר ובכספים. אחרים התפרנסו ממקצועות
חופשיים.

המשבר הכלכלי החריף שפקד את העולם בשנות
השלושים של המאה העשרים השפיע גם על
כלכלת פולין, והביא להחרפת הנימות
האנטישמיות ולדחיקת רגליהם של היהודים,
שנחשבו כבעלי מעמד מפתח בחיי הכלכלה.
יהודי ורשה סבלו מחרם כלכלי אנטי-יהודי
שהוביל להתרוששות מהירה, ומפוגרומים שהלכו
והתרבו

יהודים בורשה לפני מלחמת העולם השנייה.

מלחמת העולם השנייה

גטו ורשה

ורשה הייתה נתונה להתקפה גרמנית מתחילת מלחמת העולם השנייה ונכנעה לאחר שלושה שבועות, ביום 28 בספטמבר 1939. לעיר הובאו 90,000 פליטים ותנאי החיים החמירו באחת. היהודים היו קורבן מידי לפגיעות ולאפליה. רכושם נגזל, הם נושלו ממשרותיהם וסומנו. בעיר הוקם גטו מוקף חומה, אליו הועברו היהודים ופליטים רבים.

Bundesarchiv, Bild 1011-270-0298-10
Fotograf: R. K. 10.11.1942

גטו ורשה, יוני 1942

מרד גטו ורשה

המרד היהודי הגדול ביותר שפרץ בתקופת השואה, והפך לסמלה המובהק של ההתנגדות היהודית בשואה. המרד פרץ מתוך ניסיון נואש למנוע מהנאצים לשלח את שארית אוכלוסיית הגטו למחנה ההשמדה טרבלינקה, או לפחות למות תוך כדי לחימה.

נשות ההתנגדות מתנועת "החלוץ". מימין: מלכה ז'דורוויץ', שנשלחה למיידנק ושרדה

המורדים הצליחו לגרום לאבדות בקרב הכוחות
הנאציים שהופעלו לדיכוי המרד, על אף שהיו בידיהם
אמצעים דלים.

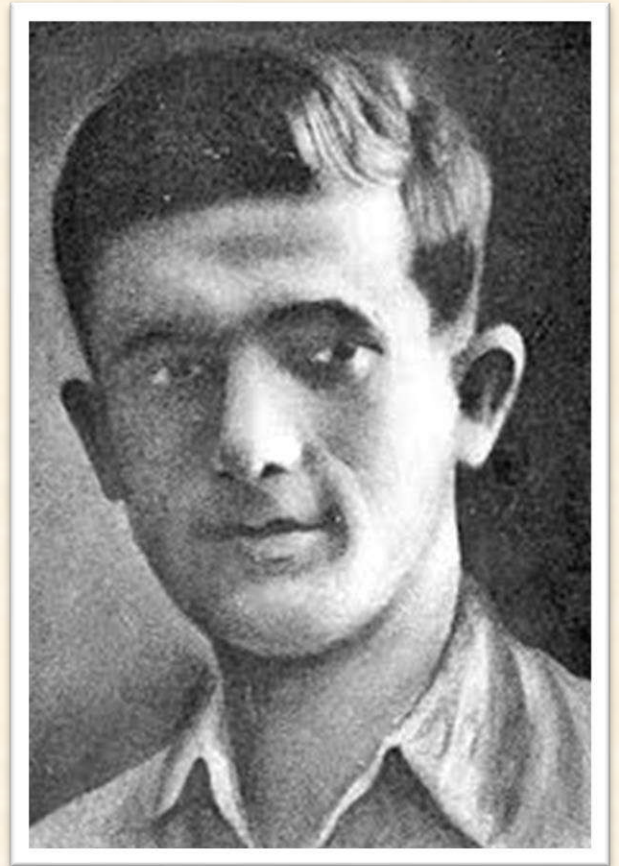
חיסול גטו ורשה דרש את העסקתם של כוחות
נאציים גדולים במשך כמעט ארבעה שבועות. המרד
היה חסר סיכוי מלכתחילה, והסתיים בהחרבתו של
הגטו, ובגירוש התושבים שנותרו בחיים למחנות
ההשמדה. רוב לוחמי המרד נהרגו במהלכו, מיעוטם
הצליח להיחלץ מהגטו בדרכים שונות ולהמשיך
להילחם במחתרת נגד הנאצים.

מודעה שנתלתה ע"י ארגון אי"ל ברחובות הגטו ובה כתוב:

"כולנו אחים שווים: חומים, שחורים, לבנים וצהובים. להפריד

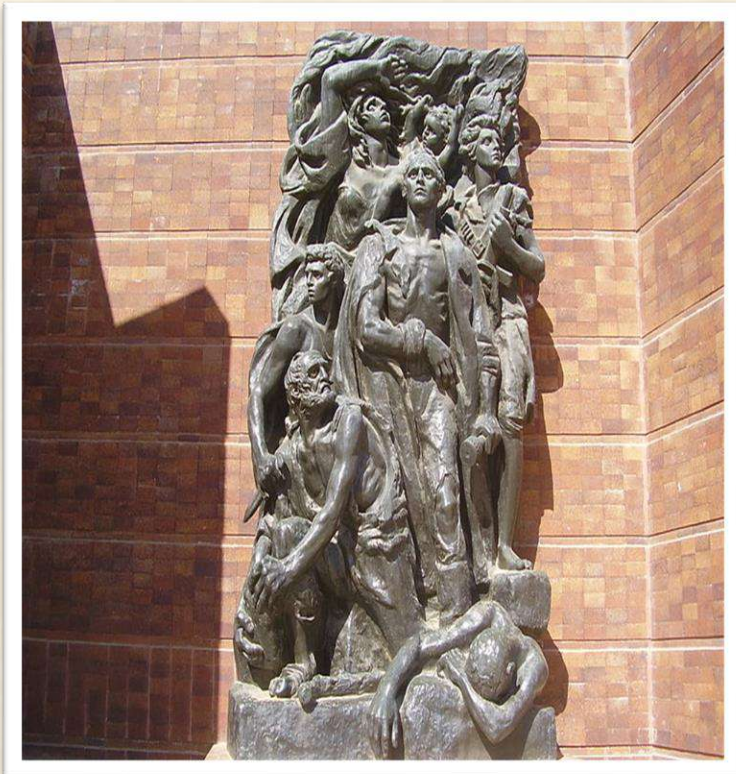
בין אנשים, בין צבעים, בין גזעים - אין זה אלא רמיה!"

מרדכי אנילביץ' -

מפקד מרד גטו ורשה

אנדרטה למרד גטו ורשה ביד ושם

שהות במחנות ועבודות כפייה

מנחם היה רק בן עשר כשנתפס ונידון לעבודת כפייה. הוא עבד עם אביו בבתי מלאכה שונים בוורשה תחת עולם של הגרמנים, ובעל כורחו רכש את מקצוע המסגרות.

מנחם והוריו גורשו בשנת 1943 למחנה ההשמדה מיידאנק שבקרבת העיר לובלין, שם נאלץ הילד לצפות בהוצאתם להורג של ההורים. 360,000 איש נספו במיידאנק - קרוב למחציתם בתאי גזים ובהוצאות להורג בירי, והאחרים - מרעב, תשישות, מחלות ומכות.

בסתיו 1943 הועבר מנחם למחנה העבודה בודז'ין שבקרבת העיירה קרשניק. במחנה, שסונף למיידאנק, הועבדו בפרך כ-3,000 יהודים בתשלובת מפעלים צבאיים ובתעשיית המטוסים הגרמנית. האסירים בבודז'ין סבלו מהתעללות קשה ורבים מהם נרצחו בידי השומרים האוקראינים.

משם נשלח מנחם למחנה מאוטהאוזן שבאוסטריה, שם הועסקו האסירים היהודים בכריית מנהרות למפעלי תעשיית הנשק.

אחר כך נשלח מנחם למחנה דכאו. שם מצאוהו חיילי הצבא האמריקני באפריל 1945

אנדרטה במיידנק מעל הר אפר הנרצחים, עם
הכיתוב בפולנית: "הגורל שלנו – אזהרה לכם"

תנועת נח"ם

(נוער חלוצי לוחם)

תנועת נוח"ם - נוער חלוצי מאוחד

מנחם שרד את התופת, לאחר שנאלץ לצפות בהוצאתם
להורג של הוריו. מיד עם שחרורו הצטרף לתנועת "נוח"ם"
(נוער חלוצי מאוחד) שאיגדה בני נוער ממפלגות שונות
בשאיפה לעלות לארץ ישראל ולחיות בה חיי הגשמה.

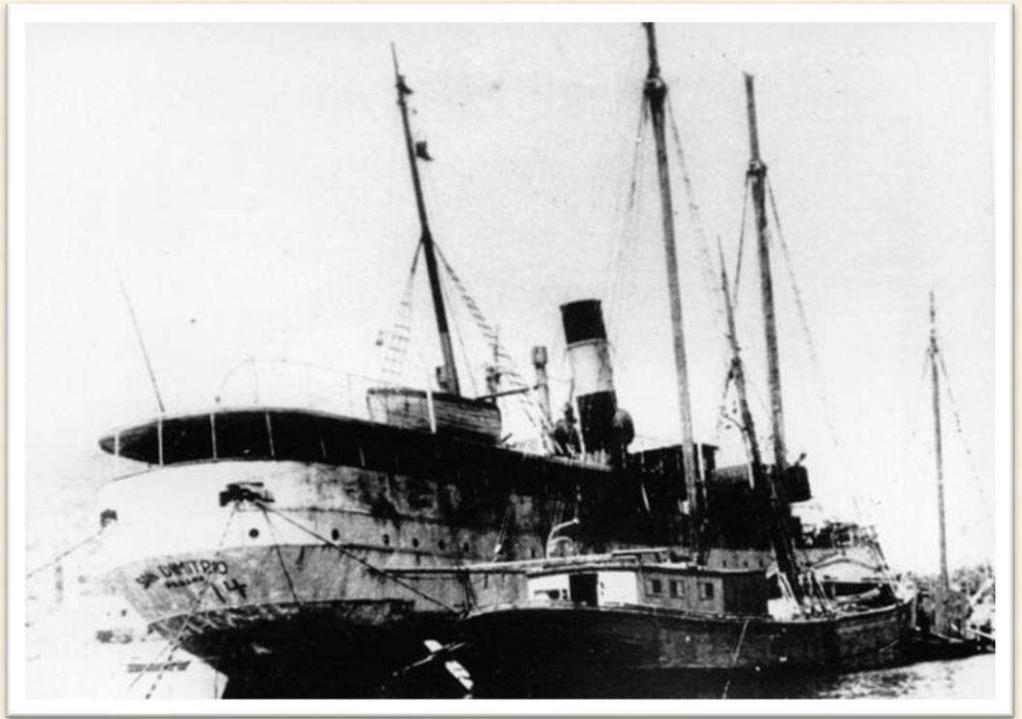
העלייה לארץ

מנחם שהה בקיבוץ הכשרה בפרנוואלד ומשם העפיל עם חבריו ארצה ב-19 באוקטובר 1946, באונייה "לטרון". האונייה, שאורגנה על ידי המוסד לעלייה ב' של ה"הגנה", הפליגה מנמל לה-סיוטה שבריביירה הצרפתית כשעל סיפונה 1,252 מעפילים - ניצולי שואה ממדינות מזרח ומערב אירופה וחברי תנועות נוער. הבריטים עקבו אחר האונייה מרגע צאתה לדרך, ובהגיעה ללב ים השתלטו עליה באמצעות סילוני מים וגז מדמיע, ירי מאקדחים והכאה באלות. "לטרון" נגררה לנמל חיפה, ובראשית נובמבר 1946 הורדו ממנה המעפילים בכוח והועלו על אוניות גירוש שלקחו אותם למחנות המעצר בקפריסין

אוניית המעפילים לטרון

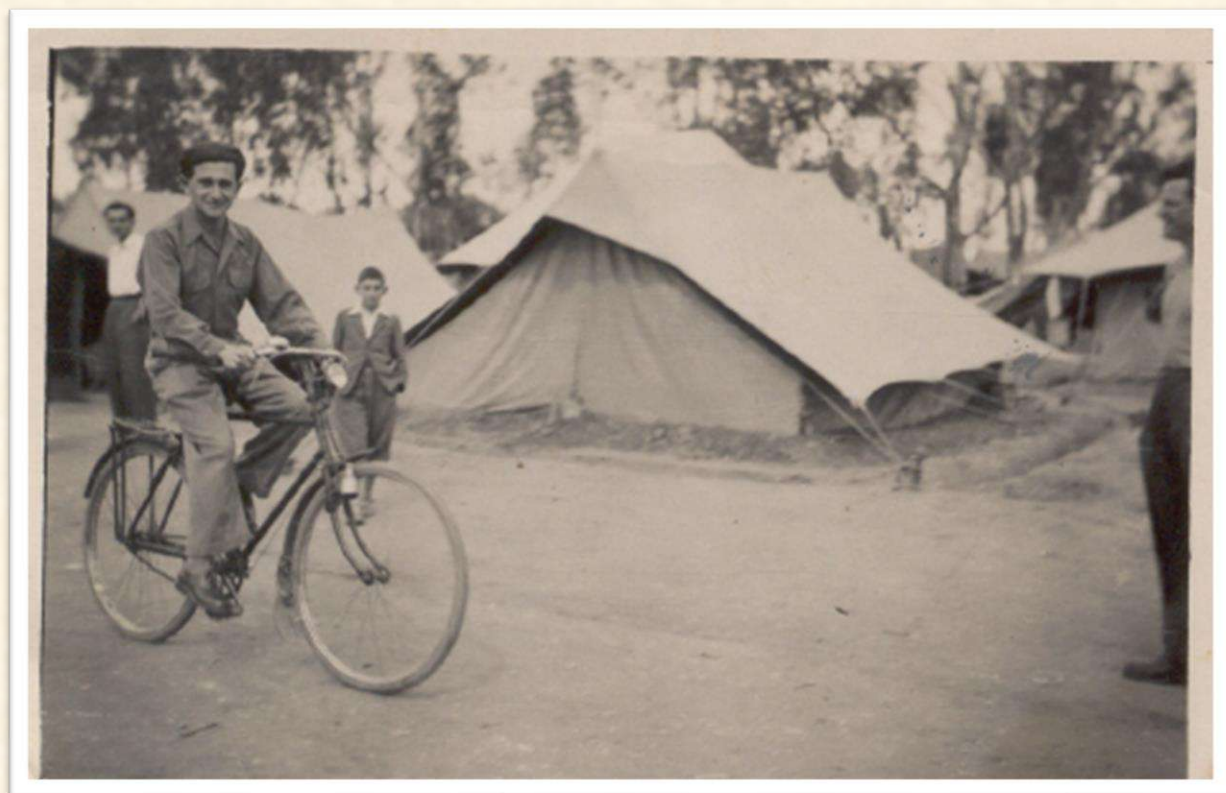
הורדת מעפילי 'לטרון' בנמל חיפה

מחנה מעצר בקפריסין, 1946

שגרה במחנה מעצר בקפריסין, אפריל 1948

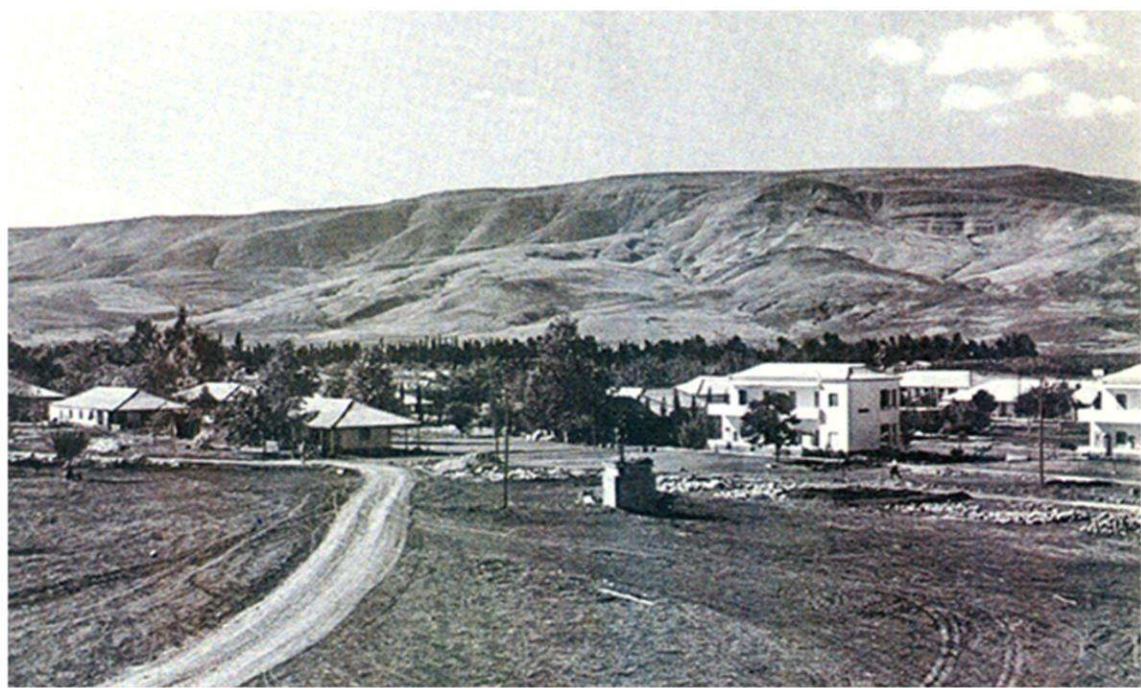

בקיבוץ אפיקים

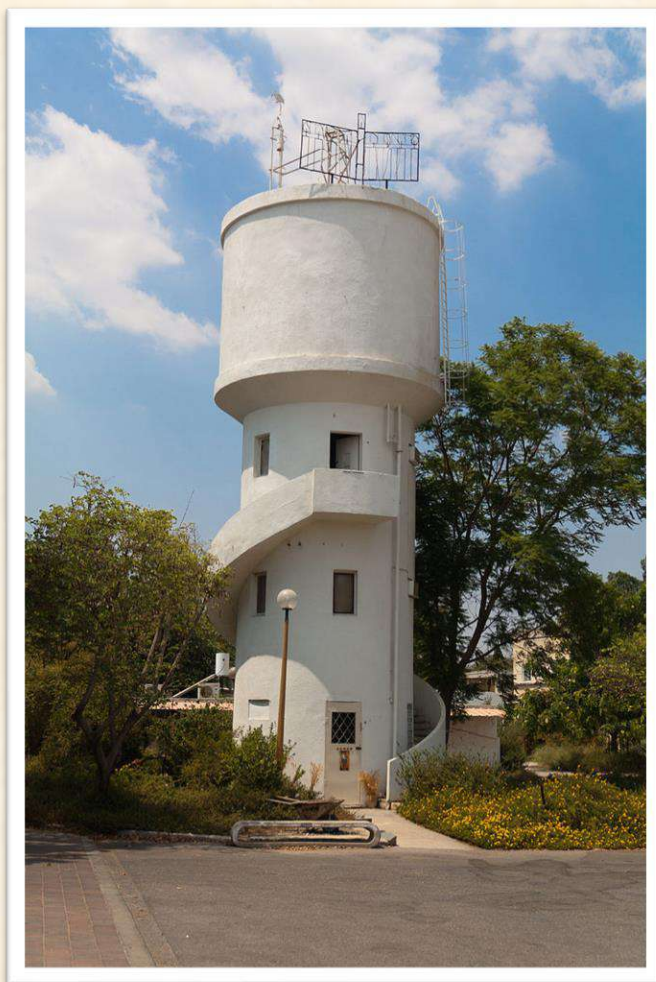

לאחר כשבעה חודשים זכה מנחם לעלות לארץ.
בהגיעו, הצטרף לקיבוץ אפיקים שבבקעת הירדן. הוא
שיקע את עצמו בהכשרה ובעבודת החקלאות
והיה לבן טיפוחה של החברה. מטבעו היה שתקן
וביכר שלא לדבר אודות חייו מלפני השואה ולאחריה,
אולם ברגעים של התרוממות רוח היה נמתח חיוך קל
על שפתיו כשהוא מפזם חרש את השיר המושר, וכך
ידעו חבריו כי חולק הוא עמם את חוויות שמחתם.
הכול אהבוהו על עדינותו. בחיבה וברוך היו
קוראים לו "זיבעלע", כינוי חיבה אשר ליווה אותו
גם בהמשך דרכו הקצרה.

קיבוץ אפיקים בשנות ה-40

מגדל המים של אפיקים

במלחמת העצמאות

בחטיבת גולני

מיד לאחר החלטת עצרת האו"ם בכ"ט בנובמבר על חלוקת הארץ, חודשים אחדים לאחר בואו ארצה, התנדב מנחם לכוחות המגן. עם מגויסים נוספים מעמק הירדן הוצב בגדוד 12 ("ברק") של חטיבת "גולני" - חטיבה מספר 1 ב"הגנה" - ונטל חלק בקרבות החטיבה.

מנחם מילא את משימותיו במסירות וללא פחד. ימים ספורים לפני לכתו הוא מספר במכתב לחבר: "...אצלי הכול בסדר. אני נמצא בעיירה ערבית קטנה לא רחוק מאפיקים. שלשום נפל הטוב שבחברי. קיבלתי חופש כדי להשתתף בהלוויה אך מי יודע מתי תהיה - גופתו לא נמצאה עדיין, נשארה בשדה הקרב. ... אצלנו לפי שעה שורר שקט. אמנם כמה פעמים תפחו הידיים מרוב ירייה אך אין זה קורה לעתים קרובות..."

מנחם מילא את משימותיו במסירות וללא פחד. ימים
ספורים לפני לכתו הוא מספר במכתב לחבר: "...אצלי
הכול בסדר. אני נמצא בעיירה ערבית קטנה לא רחוק
מאפיקים. שלשום נפל הטוב שבחברי. קיבלתי חופש
כדי להשתתף בהלוויה אך מי יודע מתי תהיה - גופתו
לא נמצאה עדיין, נשארה בשדה הקרב. ... אצלנו לפי
שעה שורר שקט. אמנם כמה פעמים תפחו הידיים
מרוב ירייה אך אין זה קורה לעתים קרובות..."

ההגנה

סמל ארגון ההגנה

סמל חטיבת גולני

נפילתו של מנחם

ב-15 במאי 1948 פלשה לארץ חטיבה סורית מצוידת בכוח משוריין ובתותחים והתקדמה במהירות דרך עמק הירדן. הסורים השתלטו על כמה משלטים באזור, אך נבלמו בצמח על ידי מערך הכוחות הישראליים, בהם לוחמי "גולני", לוחמי פלמ"ח ומתיישבים מעמק הירדן.

ביום ט' באייר תש"ח (18.5.1948) פתחו הסורים בהתקפה מחודשת ורבת עוצמה על צמח תוך שהם מסתייעים בארטילריה ובטנקים. מגינים רבים נפגעו. תחילה נפלה העיירה צמח ולבסוף גם תחנת המשטרה, והלוחמים הישראליים נאלצו לסגת תחת אש כבדה לקיבוץ דגניה א'. בשעת הנסיגה נפלו רבים, וביניהם מנחם. בן תשע-עשרה שנים בנפלו.

גופות הנופלים נמצאו רק אחרי כיבושה מחדש של צמח, כעבור שלושה ימים.

מנחם הובא למנוחת עולמים בקבר אחים בבית העלמין הצבאי בדגניה א' בי"ב באייר תש"ח (21.5.1948).

נפילתו של מנחם

ב-15 במאי 1948 פלשה לארץ חטיבה סורית מצוידת בכוח משוריין ובתותחים והתקדמה במהירות דרך עמק הירדן. הסורים השתלטו על כמה משלטים באזור, אך נבלמו בצמח על ידי מערך הכוחות הישראליים, בהם לוחמי "גולני", לוחמי פלמ"ח ומתיישבים מעמק הירדן.

ביום ט' באייר תש"ח (18.5.1948) פתחו הסורים בהתקפה מחודשת ורבת עוצמה על צמח תוך שהם מסתייעים בארטילריה ובטנקים. מגינים רבים נפגעו. תחילה נפלה העיירה צמח ולבסוף גם תחנת המשטרה, והלוחמים הישראליים נאלצו לסגת תחת אש כבדה לקיבוץ דגניה א'. בשעת הנסיגה נפלו רבים, וביניהם מנחם. בן תשע-עשרה שנים בנפלו.

גופות הנופלים נמצאו רק אחרי כיבושה מחדש של צמח, כעבור שלושה ימים.

מנחם הובא למנוחת עולמים בקבר אחים בבית העלמין הצבאי בדגניה א' בי"ב באייר תש"ח (21.5.1948).

נצר אחרון

"יזכור עם ישראל את בניו ובנותיו

אשר חרפו נפשם

במאבק על המדינה בדרך

ואת חיילי צבא-ההגנה-לישראל

אשר נפלו במלחמות ישראל.

יזכור ישראל ויתברך בזרעו

ויאבל על זיו העלומים

וחמדת הגבורה וקדושת הרצון

ומסירות הנפש

אשר נספו במערכות הכבדות.

יהיו גיבורי הדרור והניצחון

הנאמנים והאמיצים

חתומים בלב ישראל לדור דור"

החלל הינו "נצר אחרון".

חללי "נצר אחרון" הם ניצולי שואה שנותרו שריד אחרון
ממשפחתם הגרעינית (הורים, אחים, אחיות, בנים
ובנות), שחוו על בשרם את אימת השואה בגטאות ו/או
במחנות הריכוז וההשמדה ו/או במנוסה ובמסתור
בשטחים שנכבשו ע"י הנאצים ו/או בלחימה לצד אנשי
המחתרות או הפרטיזנים בשטחי הכיבוש הנאצי שעלו
לארץ, בשנות מלחמת העולם השנייה או אחריה, לבשו
מדים ונפלו במערכות ישראל.
(מתוך אתר "יזכור")

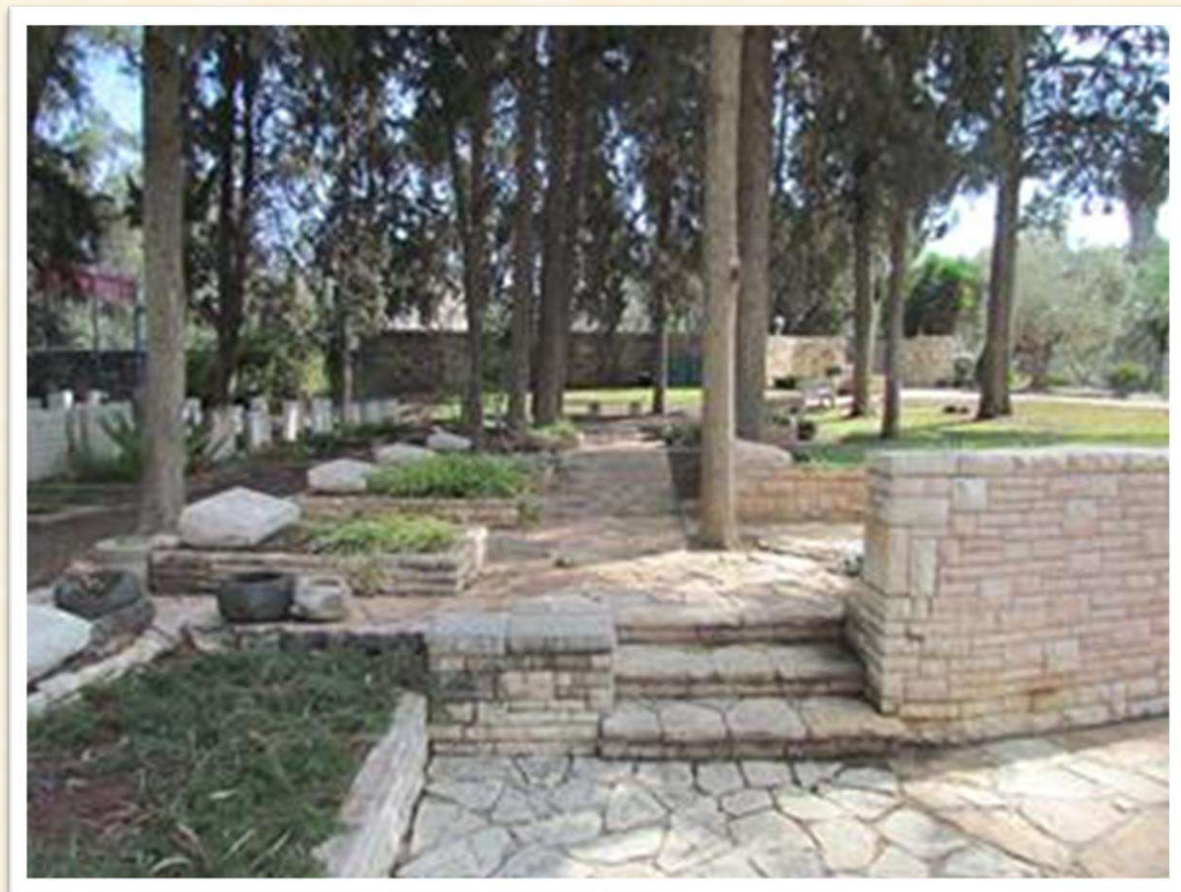

הנצחה

בית העלמין הצבאי דגניה א'

אתר הנצחה ומוזיאון חטיבת גולני
(צומת גולני)

אנדרטת נצר אחרון
(ירושלים)

דבר הסטודנטית והתלמידה

נפלה בחלקנו הזכות להיחשף לדמותו יוצאת הדופן של מנחם
(מיעטק) אונגר.

מאישיותו המופלאה ומסיפור חייו המטלטל למדנו מהי גבורה, מהי
דבקות במטרה ומהי מסירות נפש אמיתית למען המולדת ולמען חיי
הדורות הבאים בה.

חבריו של מנחם תיארו אותו כאדם עדין שעשה הרבה ודיבר מעט
ועל כך שהיה אהוב על הסובבים אותו דווקא בשל כך:

"הכול אהבוהו על עדינותו. בחיבה וברוך היו קוראים לו "זיבעלע", כינוי
חיבה אשר ליווה אותו גם בהמשך דרכו הקצרה".

נחשפנו ליכולתו מעוררת ההשראה של מנחם לקום מן ההריסות
לאחר כל התלאות, לעלות לארץ ולהקדיש את כל כולו לבניית הארץ
וליצירת חברה שמושתת על ערכות הדדיות ודאגה לאחר.

דמותו של מנחם היא סמל לרעות, אהבת אדם, אומץ לב ונחישות.
שנזכה לדבוק בערכים אלו וללכת לאורו של מנחם.

A background image of red flowers, possibly Helianthus, with green stems and leaves. The flowers are in various stages of bloom, with some showing yellow centers. The background is slightly blurred, focusing attention on the text.

" ונזכור את כולם

את יפי הבלורית והתואר

כי רעות שכזאת לעולם

לא תיתן את ליבנו לשכוח

אהבה מקודשת בדם

את תשובי בינינו לפרוח"

(חיים גורי)